

U-jatkokirjelmä - SLAPP-direktiiviehdotus

Eduskuntatunnus

U 55/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 27.4.2022 ehdotuksen (COM(2022) 177 final) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi julkista osallistumista harjoittavien henkilöiden suojelemisesta ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta ("strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet", SLAPP-direktiivi,). Strategisista häirintätarkoituksessa nostetuista kanteista käytetään lyhennettä SLAPP (Strategic Lawsuit Against Public Participation).

Ehdotusta on käsitelty Ranskan, Tšekin ja Ruotsin puheenjohtajakausilla neuvoston siviilioikeustyöryhmässä.

Puheenjohtajan tavoitteena on neuvoston yleisnäkemyksen hyväksyminen oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 8.-9.6.2023.

Tässä eduskuntakirjelmässä täydennetään valtioneuvoston kantoja tuleva OSA-neuvoston käsittely huomioiden etenkin niiden säädösten osalta, joihin eduskunta (kts. LaVL 23/2022 vp) on kiinnittänyt huomiota, esim. vakuutta koskevat säännökset ja rajatylittävien vaikutusten määrittely.

Suomen kanta

Valtioneuvosto on muodostanut näkemyksen direktiiviehdotukseen aikaisemmin eduskuntakirjelmässä U 55/2022 vp:

Suomi on sitoutunut edistämään perus- ja ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumista kokonaisvaltaisesti ja painottaen ennaltaehkäiseviä toimia. Suomi pitää tärkeinä myös toimia, joilla edistetään tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta.

Suomi pitää tärkeänä direktiivin tavoitteita torjua SLAPP-ilmion laajenemista, yhtenäistää käsitystä SLAPP-kanteista ja antaa tuomioistuimille ja mahdollisille kohteille välineitä SLAPP-kanteita vastaan.

Direktiivissä ehdotettu menettely oikeussuojakeinojen käyttämiseksi on kuitenkin melko raskas. Direktiivillä tulee pyrkiä vähimmäissääntelyyn, joka on riittävän joustavaa ja jättää jäsenvaltioille liikkumavaraa sääntelyn tavoitteiden toteuttamiseen kansallisella tasolla. Esimerkiksi vakuutta koskevan sääntelyn tarve tulee jättää jäsenvaltioiden kansalliseen harkintaan, koska ehdotus voi olla ongelmallinen oikeuden saatavuuden kannalta. Suomi suhtautuu kielteisesti myös ehdotukseen ns. varoittavista seuraamuksista.

Valtioneuvosto täydentää aikaisempia kantojaan seuraavasti osallistuakseen direktiiviehdotuksen käsittelyyn neuvostossa:

Valtioneuvosto voi kokonaisharkintaan perustuen hyväksyä puheenjohtajavaltion laatiman kompromissiehdotuksen, koska useimmat Suomen neuvottelutavoitteista ovat toteutumassa. Neuvottelujen aikana tehty Suomen kannalta myönteisimmät muutokset neuvoteltuihin säädöksiin koskevat oikeussuojakeinojen joustavampaa käyttämistä ja kantajalle määrättäviä seuraamuksia.

Suomen alkuperäisistä neuvottelutavoitteista poiketen direktiivissä ei määriteltäisi rajatylittäviä vaikutuksia, eikä vakuutta koskevaa sääntelyä jätettäisi kokonaan kansalliseen harkintaan. Vakuutta koskeva säännös on kuitenkin muuttunut joustavammaksi ja siinä huomioidaan aikaisempaa paremmin oikeus saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Pääasiallinen sisältö

Direktiivillä annettaisiin vähimmäissäännökset strategisia häirintätarkoituksessa nostettuja siviilikanteita vastaan. Direktiivillä pyritään tarjoamaan tuomioistuimille tehokkaat keinot käsitellä rajatylittäviä vaikutuksia omaavia SLAPP-kanteita ja kanteiden kohteille keinoja puolustaa itseään. Komission direktiiviehdotuksen sisältöä on kuvattu tarkemmin U-kirjelmässä U 55/2022 vp.

Neuvottelujen kuluessa direktiiviehdotukseen on tehty muutoksia. Suomen keskeisistä neuvottelutavoitteista ovat toteutumassa muun muassa seuraavat:

- Ehdotettua sääntelyä sovellettaisiin siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin, joilla olisi rajatylittäviä vaikutuksia. Ehdotuksessa on täsmennetty sitä, ettei sääntely tule sovellettavaksi rikosasioihin. (2 artikla)
- Säännökset oikeussuojakeinojen käyttämisestä ovat muuttuneet kokonaisuudessaan joustavammiksi ja kansallisen prosessilainsäädännön kanssa yhteensopivammiksi. Esimerkiksi menettely kanteen hylkäämisestä varhaisessa vaiheessa on muuttunut kevyemmäksi ja kansalliset erityispiirteet paremmin huomioivaksi. (5-7 ja 9-13 artiklat)
- Varoittavien seuraamusten sijaan tuomioistuimet voisivat määrätä ilmeisen perusteettoman kanteen nostaneelle myös muita asianmukaisia toimenpiteitä. Direktiivissä ei määriteltäisi toimenpiteitä, vaan jäsenvaltioilla olisi harkintavaltaa siinä, mitä toimenpiteitä pidettäisiin tarkoituksenmukaisina. (16 artikla)
- Direktiivin sanamuodot ovat muuttuneet myös yleisesti selkeämmiksi.

Muutoksista, jotka koskevat Suomen neuvottelutavoitteita ja jotka eivät ole toteutumassa tai ovat toteutumassa osittain, voidaan mainita seuraavat:

- Alkuperäisestä ehdotuksesta poiketen direktiivissä ei määriteltäisi rajatylittäviä vaikutuksia (aikaisempi 4 artikla). Alkuperäinen ehdotus rajatylittävien vaikutusten määrittelystä oli hyvin laaja. Asianosaisten kotipaikasta riippumatta asialla

olisi ollut rajatylittäviä vaikutuksia myös silloin, jos julkisella osallistumisella yleistä etua koskevaan asiaan olisi merkitystä useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa, tai jos kantaja olisi nostanut rinnakkaiskanteen toisessa jäsenvaltiossa. Näin laajaa rajatylittävien vaikutusten määritelmää ei kannatettu neuvotteluissa, joten määritelmä on poistettu ehdotuksesta.

- Vakuutta koskeva säännös on muuttunut neuvottelujen aikana joustavammaksi, vaikka sitä koskevan sääntelyn tarvetta ei ole jätetty kokonaan kansalliseen harjintaan. Sääntelyä on täsmennetty niin, ettei vakuuden määräämisellä tule rajoittaa oikeutta saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lisäksi jäsenvaltiot voivat päättää, voiko tuomioistuin määrätä kantajan asettamaan vakuuden vain oikeudenkäyntikulujen vai oikeudenkäyntikulujen ja vahinkojen varalta. (8 artikla)

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT) 81 artiklan 2 kohdan f alakohta, tavallinen lainsäätämismenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

Vastuuvaliokunta on JURI, raportoiija Tiemo Wölken (DE, S&D). Lausuntovaliokuntia ovat FEMM, CULT ja LIBE.

Asiaa on tämän hetken tiedon mukaan tarkoitus käsitellä täysistunnossa heinäkuussa 2023.

Kansallinen valmistelu

Luonnos U-jatkokirjelmäksi on käsitelty oikeudelliset kysymykset –jaoston (EU-35) kirjallisessa menettelyssä 25.-27.4.2023.

Eduskuntakäsittely

U 55/2022 vp, LaVL 23/2022 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Direktiiviehdotus aiheuttaisi muutostarpeita yleisten tuomioistuinten prosessisäännöksiin.

Ehdotettua sääntelyä sovellettaisiin siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin, joilla olisi rajatylittäviä vaikutuksia. Mahdollista olisi säätää uusi prosessilaki, jota sovellettaisiin ainoastaan direktiivissä tarkoitettuihin, rajatylittäviä vaikutuksia sisältäviin SLAPP-kanteisiin. Direktiivillä on kuitenkin tarkoitus luoda menettelytakeita, jotka koskevat siviiliprosessioikeuden peruskysymyksiä kuten ilmeisen perusteettoman kanteen hylkäämistä, oikeudenkäyntikuluvastuuta ja turvaamistoimien hakemista. Mahdollista siten on, että direktiivin edellyttämät muutokset tehtäisiin kansallisiin prosessisäännöksiin.

Suomessa siviiliasioiden oikeudenkäynnistä säädetään oikeudenkäymiskaassa. Direktiiviehdotus saattaisi edellyttää muutoksia oikeudenkäymiskaaren 5 lukuun, jossa säädetään riita-asian vireillepanosta ja valmistelusta, ja 7 lukuun, jossa säädetään turvaamistoimista. Mahdollisesti muutostarpeita kohdistuisi myös oikeudenkäyntikuluja, oikeudenkäyntiin osallistumista ja muutoksenhakua koskeviin säännöksiin.

Direktiiviehdotus koskee lainkäyttöön liittyvää sääntelyä, joten se kuuluu valtakunnan lainsäädäntöön Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 23 kohdan mukaisesti.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiivillä pyritään luomaan tuomioistuimille keinoja puuttua perusteettomiin kanteisiin ja estää oikeuden väärinkäyttöä, eikä sillä arvioida olevan valtiontaloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Tällä hetkellä on vaikuttaa siltä, että tarvittava määräenemmistö kompromissiehdotuksen hyväksymiseksi on saavutettavissa OSA-neuvoston kokouksessa 8.-9.6.2023

Asiakirjat

8604/23 (puheenjohtajan kompromissiehdotus 24.4.2023)
KOM(2022) 177 lopullinen

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Erityisasiantuntija Piritta Koivukoski-Kouhia piritta.koivukoski-kouhia@gov.fi +358 2951 50026

VAHVA-tunnus

EU/730/2022